

Tarisznyás Márton néprajzkutató ugyancsak elévülhetetlen érdemeket szerzett Gyergyó történeti néprajza c. könyvével, a Gyergyószentmiklósi adatok az erdélyi örménység történeti néprajzához c. összefoglalójával.

Gabányi János tanár hasonlóan az erdélyi magyarörmények múltját, hagyományait kutatva tanította az ifjúságot. Kutatásait publikációin keresztül ismerhette meg az örménység iránt érdeklődő. Munkásságát kitüntetéssel ismerte el a Romániai Örmény Szövetség is.

Egyesületünk előterjesztésében szerepelt még Keresztes Zoltán is, de Avanesián Alex elnök úr ellenjavaslata alapján az Országos Örmény Önkormányzat (csupán három támogató szavazat) a díjat nem szavazta meg számára. Pedig nemcsak az erdélyi, hanem a magyarországi magyarörmények szerint is a díjazottak között a helye.

Keresztes Zoltán áldozatos munkájának köszönhetően éledhetett újjá a kolozsvári ARMÉNIA magyarörmény időszaki szemle, amelynek haláláig főszerkesztője volt. Család-fakutatói fontos forrásul szolgálnak.

<><><><>

A Simaiak

Írta néhai Korbuly Domonkos

IV. befejező rész.

Gyergyószentmiklós is az örménység elmagyarosodásától fél: a másik helyiségekbe letelepedett atyánkfiai, akik az anyaközségtől alig 3-4 kilométernyire vannak, örmény rítusoktól elzáratnak és a latin egyházhoz csatoltatnak, miáltal nemzeti létünk a lassankénti enyészet felé közeleg.

A kicsiny Csík-Szépvíz az örménység nagyságát véli felidézni: egy lelket emelő eszme pendítették meg... azon öntudat, hogy őseink egykor nagy és hatalmas nemzet valának, az Ararát tövén önálló és független hatalmasságot képeztek.

Szamosújvár városa el is küldte a felterjesztést mind a négy város örménységének a nevében. A kérelem elintézéséről így írt Szongott: erre a kérelmünkre a mai napig - 1901. - még választ nem kaptunk.

Simai Gergely 1870-ben évi 12.000 Ft támogatást kért az örmény egyháznak. Ez volt az első beszéd a magyar képviselőházban, amely az örmény egyház támogatását vetette fel. A javaslatot sokan támadták, elutasították, ezért 1871-ben Simai megismételte a javaslatot, de most már csak 5000 Ft támogatást kért.

Javaslatát azzal indokolta, hogy "ezen örmény egyház a jogosulatlanul fölötte álló latin püspökség dús jövedelméből nem részesül, bármely más alapból egy fillérrel sem segítyeztetik, az egész országban egyedül van arra kárhozthatva az egyházak közül, hogy hí-

vatását minden anyagi támogatás nélkül betöltse és fennmaradását egészen magára-hagyatva eszközölje".

Simai indítványát mindkét évben Tisza Kálmán utasította el.

Az erdélyi örmény püspökség érdekében később is hallatta szavát: 1879-ben ezeket írta: "Minden nép nyelvében és irodalmában él. És kérdem, hogy annyi viszontagság között ki tartotta fenn mindezt a mai napig nálunk örményeknél? Bizonytal senki más, mint az örmény egyház".

A diaszpórában élő örménység papjai elsősorban tanácsadók és tanítók voltak. Köztük is megtaláljuk a Simaiakat. Simai Kristóf /Der Hácsig Simáján/ 1777-ben lelkész volt Szamosújvárott. Simai Lukács 1822-től 16 éven át örmény plébános volt ugyanott. Simai Gergely lelkészt 1829-ben latin iskolába rendelték professzornak. Simai Gergely még 80 éves korában is cikkezik az örmény püspökség visszaállítása érdekében.

Ezért születésnapjára Merza Gyula armenológus álnév alatt verset írt hozzá: Simai Gergelyhez.

Örmény egyházunk főgondnoka, üdv ma Tenéked !
Hisz fajod áldását aggkorodig kivívád.
Hongyülésben szót emeltél, és teljesedett a remény.
S lám, hogy az egyházunkat is elfogadá az "Unio lex":
Fényt szórt, mint hő láng, bölcs Simaynk neve ránk.
Nagy remekírók örmény verseit ültetéd át most,
Lantjukat ápdold hát, míg Neked élveket ád.

Mert Simay Gergely írásaival és szónoklataival nem csupán az örmény egyházért - mint a nyelv és nemzetiség megtartójaért - tevékenykedett.

Szongott Kristóf a Monográfiájának III. kötetét Simay Gergelynek, a műfordítónak ajánlotta.

Simay Gergely már 1888-ban munkatársa lett a Szongott Kristóf által szerkesztett és kiadott Arménia havi folyóiratnak. Első írásai prózai munkák voltak. Megemlékezett Lukácsi Kristófról, a magyar nyelvű armenológia első mesteréről,

a Keleti kérdéstről
és Világosító Szent Gergelyről.

Az Arménia 1892. évi számai közlik első örmény versfordításait. Ettől kezdve 1901-ig - két prózai írás kivételével - bőven árasztotta az örmény versek fordításait. Huszonhat örmény költő verseit adta vissza magyar nyelven. legtöbb verset Patkanián Ráfaltól, Saházizján-tól és Dzdurián-tól fordított.

Két örmény tárgyú verse is megjelent az Arméniában az 1895. évben, az Új Örményország és az

Áboviánc emlékére:

Hazádnak fénye, büszkesége,
Sasként magasban röpködtél,
Nagy szellemeknek mintaképe,
Hazáért éltél, szenvedtél !

Minden betű, melyet leírtál,
Jelezte nemzeted sebét.....
S fölgyújtá honfitársaidnál
A honszeretetet szent tüzét.

S mi lón dicső művednek ára?
Szibéria ólombányája !

Nem egymagában szolgálta az örmény irodalmat a Simaiak közül. Vele egyidőben munkálkodott az ugyancsak szamosújvári Simay János is. Simay Jánosnak már az Arménia megjelenése előtt jelentek meg a magyar sajtóban versei, versfordításai, sőt örmény irodalomtörténeti értekezése is.

Az Arménia már az első számában cikket közöl tőle az örmények történetéről a 2. számában pedig Badgánián Ráfael egyik versének fordításával érzékenyíti el az olvasót. Az 1889. évi Arménia tőle is közöl egy örmény tárgyú verset.

Arménia

Távol Keletre, négy folyó között,
Ott ahol a föld először vétkezett, -
Ahol Noé a szörnyű vész után
Kibékítené a bosszúálló eget:

Ott áll a egykor őshazánk -
Szép vala, nagy és dicső !
Csodálta őt a győztes Róma is, -
Nagy alkotásait népe szellemének
Büszkén regéli omladékai ma is !

Simay János irodalmi munkássága igen széles területét ölelte fel az örménységre vonatkozó ismereteknek. Színháztörténeti, irodalomtörténeti, történelmi cikkek mellett foglalkozott a magyar-örmény kapcsolatokkal, az örmény mészárlásokkal. Irodalmi munkássága mellett elindítója volt egy örmény szobor felállítása eszméjének is. A magyar honfoglalás 100 évének ünneplésére egy szobor felállítását javasolta Szamosújváron. Több egyént vetett fel megörökítésére méltónak: Hájk, - Várdán, - Meszrob, - Chorenci neve mellett Verzár Oxendius és Lukácsi Kristóf nevét is megemlítette.

Szongott Kristóf magáévá tette Simay János ötletét és a 1894. évben bizottságot hozott össze a Verzár szobor felállítására. A jubileumi ünnepek évében a szobrot nem állították fel, a gyűjtést csak 1898. évben kezdték meg. A szoborra a szükséges összeg össze is gyűlt, elkészült a szobor mintája is, de a felállításra nem került sor, mert az első világháborúban elértéktelenedett az összegyűjtött összeg. Mindez azonban nem csökkenti Simay János érdemét, amelyet a szobor létesítésére tett javaslatával szerzett.

Simay Gergely és János idejében jelzést adott már létezéséről egy harmadik Simay is, a Gyula. Az Armeniában 25 éves korában jelenik meg az első cím az örmény kérdésről.

Ír még néhány színészekkel foglalkozó cikket, majd elhallgat. De megjelenik az örménység körében, amikor legnagyobb veszélyben vannak. Az első világháború után több száz örmény család áttelepül Erdélyből Budapestre, ahol nem sikerült addig örmény plébániát felállítani és a korábban odaköltözött örmények teljesen elmagyarosodtak.

Simay Gyula a régi budapesti lakos, élére áll a beköltözött erdélyi örményeknek. Részt vesz az Örmény Egyesület megalakításában, majd létrehozza az örmény lelkeszséget, amelynek haláláig világi vezetője volt.

Szamosújvárott kihaltak a Simaiak, de élnek Budapesten, ahol máig is örmény eredetűeknek vallják magukat. Simai Lajos az egyházi közösség egyik vezetője, többszörösen díjazott belső építész, akinek középkori, néprajzi vagy barokk stílusú bútorai egyaránt nagy sikert aratnak.

Ifjabb Simai Lajos bár még csak kezdő ötvösművész, munkái már külföldön is sikert aratnak. Simai László szociológus eddigi publikációi egy új típusú szociológus képét vetítik elénk. Ilyenek a Simaiak, ilyenek a magyarörmények: nemcsak magyarok, hanem örmények is, mert századokon keresztül ápolták és még ápolni is fogják örmény ősük emlékét.

+ Korbuly Domonkos

<><><><>

Látogatás Csíkszépvízen

1997. szeptember 6-8. között a Csíkszépvízen rendezett ünnepségen az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület négyfős küldöttséggel képviseltette magát. /A küldöttség tagjai: dr. Issekutz Sarolta, Balogh Jenő, dr. Magyar István Lénárd és dr. Sasvári László./

Csíkszépvíz a négy ősi erdélyi örmény kolónia és egyházközség székhelyének egyike. Sajnos, napjainkra a majd 300 éves örmény egyházi élet a végefelé jár. Ma Összesen 6 örmény katolikus lakik a községben, de ebben minden korosztály képviselve van. A szép, régi templomban mostanában már általában évente kétszer van örmény liturgia. Pedig szép a templom, a parókia és a kántorlakás együttese az óriási telken, s ezen belül a bekerített hangulatos templomudvar öreg sírköveivel. /Magán a parókia előtti téren van még néhány emeletes, egykori örmény kereskedőház, az egyik földszintjén még ma is láthatók a vasajtós boltnyílások!/
A hívek fogytán komolyan vetődött fel /tán többekben is/, mi lesz a templom sorsa? Az Úr azonban gondoskodott övéiről. A parókia épületét szépen rendbehozták, és római ka-